

**Jaarlijkse Herdenking Pools Militair Ereveld
Ettensebaan
ter gelegenheid van**

78 JAAR VRIJHEID BREDA

Zondag 30 oktober 2022

Pools Militair Ereveld Ettensebaan Breda

**Vereniging 1^e Poolse Pantserdivisie Nederland
Stowarzyszenie 1-szej Polskiej Dywizji Pancерnej
Niderlandy**

Programma 78 jarige herdenking bevrijding Breda
Program 78 - rocznicy obchodów wyzwolenia Bredy

INTREDEN VAANDELWACHT - WEJŚCIE POCZTU SZTANDAROWEGO

WELKOMSTWOORD - MOWA POWITALNA

AANSTEKEN EEUWIG VUUR - ZAPALENIE ZNICZA

TOESPRAKEN - PRZEMÓWIENIA

De vertalingen van de toespraken kunt u in dit programmaboekje vinden.
Przemówienia znajdujące się w tej książeczce programowej są w języku Polskim i
Niderlandskim.

ZEGENEN VAN DE GRAVEN - POŚWIECENIE MÓGIL

Gebed en het zegenen van alle graven door pastoor S. Klim
Modlitwa i pobłogosławienie wszystkich grobów przez Księdza Sławomira Klima.

DODENAPPEL en ERESALVO - APEL PAMIECI I SALWA HONOROWA

Na het voorlezen van het dodenappel vuurt de erewacht van de 17^e gepantserde Cavalerie-
brigade een eresalvo af. Houdt U er rekening mee dat er wordt geschoten.
Po odczytaniu apelu poległych zostanie oddana salwa honorowa przez 17 Brygadę Kawalerii
Pancernej. Prosimy mieć na uwadze, że będą oddawane strzały.

BLOEMLEGGING BIJ HET MONUMENT -SKŁADANIE KWIATÓW POD POMNIKIEM

MUZIEK - MUZYKA

BLOEMLEGGING GRAF MACZEK –SKŁADANIE KWIATÓW NA GROBIE GEN.MACZKA

SIGNAALTAPTOE EN REVEILLE - UROCZYSTY CAPSTRZYK

Last Post direct gevolgd door 1 minuut stilte en signaal voorwaarts.
Uroczysty Capstrzyk jest bezpośrednio kontynuowany 1 minutą ciszy oraz *Śpij kolego*.

SPELEN VOLKSLIEDEREN - I GRANIE HYMNÓW NARODOWYCH

Het Poolse en het Nederlandse volkslied worden gespeeld door het militair orkest en de
muziekvereniging Fidelis.
Polski i Holenderski Hymn Narodowy będzie grany przez wojskową orkiestrę i fanfary Fidelis.

AFMARS EN AFSLUITING - ODMARSZ I ZAKOŃCZENIE

Afmars van de vaandelwacht en erewacht van de 17 gepantserde Cavaleriebrigade, gevolgd
door het militair orkest.
Odmarsz sztandaru i Straży Honorowej 17-tej Brygady Kawalerii Pancernej a następnie
orkiestry wojskowej.

SLOTWOORD – MOWA POŻEGNALNA

Toespraak van de burgemeester

Dzień dobry Panie i Panowie, chłopcy i dziewczęta! Witam na uroczystości z okazji rocznicy wyzwolenia. Chciałbym szczególnie powitać naszych przyjaciół z Polski, potomków naszych wyzwolicieli.

Wielu z Was spotkałem już dzisiaj w dzielnicy Ginneken, na Polskim Honorowym Cmentarzu Wojskowym przy ulicy Vogelenzanglaan. Teraz zebraliśmy się przy Memoriale Generała Maczka. Oprócz honorowego cmentarza, na którym spoczywają polegli polscy żołnierze, jest to miejsce, gdzie Breda opowiada historię października 1944 roku. Polska 1. Dywizja Pancerna pod dowództwem Generała Stanisława Maczka wyzwoliła Bredę i część Brabancji Zachodniej spod okupacji. Wcześniej dzisiaj odbyły się uroczystości upamiętniające na Polskim Cmentarzu Honorowym w Oosterhout.

Uroczystości z okazji rocznicy wyzwolenia w Bredzie zawsze wiążą się z wyrażeniem wdzięczności tym, którzy przywrócili nam wolność. Oprócz wyrażenia wdzięczności wspominamy młodych mężczyzn, którzy zapłacili najwyższą cenę za naszą wolność. Na cmentarzu honorowym przy ulicy Vogelenzanglaan spoczywa osiemdziesięciu młodych żołnierzy z Polski. Tutaj przy Memoriale Generała Maczka spoglądamy na miejsce spoczynku ich kolejnych stu sześćdziesięciu jeden towarzyszy broni. Wszyscy z nich to odważni chłopcy i mężczyźni, którzy poszli na wojnę w bardzo ważnym celu. Chcieli wyzwolić swoją ojczyznę od tego samego okupanta, który trzymał nas w żelaznym uścisku. W drodze do Polski wyzwolili nas, mieszkańców Brabancji i Bredy.

Od 29 października 1944 roku świętujemy wyzwolenie i wolność z niesłabnącą intensywnością. Wiemy, że wolność nie jest kwestią oczywistą. Od sześciu miesięcy w Europie, w Ukrainie trwa kolejna wojna. W przeciwieństwie do wojny w połowie ubiegłego wieku nie jest to wojna światowa, ale wszyscy zdajemy sobie sprawę z niebezpieczeństwa, że walka ta nie ogranicza się tylko do Ukrainy. A wraz z tym, nasza wolność jest również ponownie zagrożona.

Świętujemy rocznicę wyzwolenia, ale tym razem przysłania ją nowa rzeczywistość. Wpływa ona na Bredę w wielu aspektach. To rzeczywistość, która jest tematem rozmów w Holenderskiej Akademii Wojskowej. Z pewnością nastrój w akademii, tutaj w mieście, jest inny niż na początku bieżącego roku. Wpływa to także na nas, ponieważ jako miasto i

mieszkańcy staramy się zaferować uchodźcom, poszkodowanym mieszkańcom Ukrainy, tymczasowo bezpieczne schronienie w Bredzie. Jesteśmy to tym ludziom winni.

General Maczek, wyzwoliciel Bredy, urodził się w okolicy Lwowa. Miasto należało wówczas do Polski, obecnie leży w Ukrainie. Wiele mieszkańców Lwowa uciekło przed okrucieństwem wojny w tym roku. Wiele z nich znalazło bezpieczne schronienie we Wrocławiu. Breda ma ciepłe relacje partnerskie z tym miastem w Polsce. Te historyczne więzi z Wrocławiem i Lwowem zobowiązują nas do pomocy tym ludziom. Nie uciekli, kiedy mogli przywrócić naszą wolność. I dlatego nie możemy teraz uciec. Powiązanie historyczne tworzy silną więź, która zostanie również wyrażona w odbudowie w przyszłości.

Nie rozwiążemy konfliktu tutaj i teraz. Jednak przypomina nam on ponownie o walce, którą musimy nieustannie toczyć, aby chronić wolność naszą i innych. To ogromna odpowiedzialność, którą musimy podjąć.

Zdarzają się sytuacje, podczas których agresję należy zwalczać taką samą bronią, której używa agresor. Było to konieczne w czasie naszego wyzwolenia i obecnie musimy również się z tym liczyć. Wolimy nie zbroić się przeciwko sobie, ale szukać dialogu. Szukając kontaktu z innymi osobami nie tylko możemy porozumiewać się, ale także budować wzajemnie zrozumienie. Budowanie mostów jest o wiele lepsze od tworzenia barier. Tworzenie mostów w kierunku ludzi, którzy również nie chcą wojny rozpoczętej przez przywódców ich krajów.

Wierzę, że zawsze powinniśmy kontynuować nawiązywanie kontaktów między ludźmi. Jest to proces, w który powinniśmy angażować także nasze dzieci. Wszyscy, wraz z nimi, nigdy nie doświadczylimy wojny na naszym terytorium. Jakim komfortem byłoby, gdyby tak pozostało.

Wolność nie jest oczywista. Dowodzą tego przeszłość i teraźniejszość. Przyszłość jest tylko częściowo w naszych rękach. Starajmy się dalej edukować kolejne pokolenia podkreślając znaczenie dialogu i wzajemnego zrozumienia. To najlepszy sposób na zachowanie naszej wolności.

Dziękuję bardzo za Państwa uwagę.

Toespraak herdenkingsfeest Bevrijding van Breda

Breda, 30 oktober 2022

Geachte heer burgemeester,

Geachte heer generaal,

Dames en heren, beste vrienden,

Wij houden van jubilea. Ze brengen een bepaalde feestelijkheid, een gevoel van verandering, in ons dagelijks leven. Dit jaar vieren wij in Polen, en ook hier in Nederland, de 130e verjaardag van drie vooraanstaande Poolse generaals: Władysław Anders, Stanisław Maczek en Stanisław Sosabowski. Twee van hen, generaals Maczek en Sosabowski, zijn onlosmakelijk verbonden met Nederland, en generaal Maczek is voor altijd een onderdeel van Breda's geschiedenis, vandaag ontmoeten we elkaar immers bij zijn graf.

Het leven van elk van deze drie commandanten is als een kant-en-klaar filmscript dat vandaag een belangrijke boodschap uitdraagt, vooral in de context van de verschrikkelijke oorlog die zich voor onze ogen in Oekraïne afspeelt.

Toen in september 1939 de Tweede Wereldoorlog uitbrak, onderscheidde elk van de drie commandanten zich in de gevechten met de Duitse agressor. De gewonde generaal Anders belandde in een Sovjetgevangenis, eerst in het door de Sovjets bezette Lviv en daarna in Moskou. Generaal Maczek stak, nadat de Sovjet-Unie Polen had aangevallen, op 17 september de grens met Hongarije over en vluchtte vervolgens met zijn soldaten naar Frankrijk, waar hij het Poolse leger vormde. Generaal Sosabowski bevond zich na de gevechten ter verdediging van Warschau, dat op 28 september capituleerde, in gevangenschap, waaruit hij ontsnapte, en nam vervolgens deel aan de oprichting van de Poolse verzetsbeweging. Als koerier van deze beweging ging hij met nieuws uit het bezette Polen naar de Poolse regering in ballingschap in Frankrijk. Uiteindelijk stonden alle drie de commandanten, na het overwinnen van onvoorstelbare moeilijkheden, aan het hoofd van drie uitzonderlijke eenheden, bestaande uit soldaten die aan de bezetting ontsnapten om samen met de geallieerden te vechten voor een vrij Polen.

Generaal Anders werd bevelhebber van het Poolse 2e Korps, dat vocht in Italië en onder meer Monte Cassino veroverde en Bologna bevrijdde. Generaal Maczek ging met de 1e Poolse Pantserdivisie mee vanuit Normandië, door Vlaanderen en Nederland naar de Duitse Wilhelmshaven. En generaal Sosabowski voerde het bevel over de 1° Onafhankelijke Parachutistenbrigade, die deelnam aan de tragische Operatie Market Garden.

Na het einde van de oorlog konden ze niet terugkeren naar hun huizen in de glorie van de overwinnaars. In Polen zouden zij worden vermoord door de communistische autoriteiten, die het beleid van het Kremlin uitvoerden. Hun vastberadenheid, moed en opoffering vonden ook geen erkenning in de ogen van de geallieerden. Na de oorlog werkte generaal Maczek als barman om het gezin te onderhouden, en generaal Sosabowski als magazijnmedewerker. Bovendien hielden Britse commandanten hem onterecht verantwoordelijk voor het mislukken van Operatie Market Garden. Poolse soldaten waren helemaal niet uitgenodigd voor de grote overwinningssparade in Londen op het 1e bevrijdingsfeest van het einde van de Tweede Wereldoorlog.

De beloning voor de ontberingen van de oorlog was bitter.

In Nederland was het anders. Breda, Axel, Baarle-Nassau, Driel en Arnhem herdachten en herdenken nog steeds de Poolse soldaten en hun commandanten. Generaal Stanislaw Maczek, hoewel hij in Edinburgh woonde, vond zijn tweede huis in Breda.

Meneer de Burgemeester, Beste Bredanaars - BEDANKT!!! - bedankt voor jullie gedachtenis en dankbaarheid.

Koningin Beatrix rehabiliteerde en erkende generaal Stanislaw Sosabowski door hem in 2006 de hoogste Nederlandse onderscheiding, de Orde van de Bronzen Leeuw, en de 1e Onafhankelijke Parachutistenbrigade, de Militaire Orde van Wilhelm, toe te kennen.

Na jaren werd recht gedaan.

Wij eren echter niet alleen onze helden uit het verleden, maar trekken ook lessen voor de toekomst.

In februari van dit jaar, twee dagen na het uitbreken van de oorlog in Oekraïne, publiceerde de Duitse "Die Welt" een artikel waarin de Russische aanval op Oekraïne werd vergeleken met de Duitse aanval op Polen op 1 september 1939. Er zijn veel overeenkomsten tussen deze gebeurtenissen: vluchtelingenstromen, weerloze steden bombarderen, onschuldige burgers doden. De auteur van de tekst benadrukte echter één fundamenteel verschil: Polen bleef in 1939 alleen en Oekraïne krijgt hulp van veel landen. Het is voor nu onze taak om Oekraïne moreel en materieel te steunen, zodat haar soldaten een gevoel van echte overwinning zullen hebben.

Ik weet dat het in Breda niet herhaald hoeft te worden. Breda heeft altijd herinnert en doet dat nog steeds.

Net zoals in de herfst van 1944 in Breda's etalages een inscriptie "Dziękujemy Wam Polacy" hing, zo zeggen wij vandaag "Dank jullie wel Nederlanders" voor jullie nagedachtenis en dankbaarheid.

Aan de deelnemers van de viering van de 78ste verjaardag van de bevrijding van Breda

de bevrijding van Breda door generaal Stanislaw Maczek en zijn soldaten werd ondernomen door de toegewijde strijd voor de bevrijding van West-Europa, met de altijd glorieuze kaart van de Poolse strijdkrachten, waar ze hoopten op de terugkeer naar het vrije Polen.

De generaal zei vaak tegen zijn ondergeschikten dat je moet vechten stoer, maar ridderlijk, omdat het een waarde is die al eeuwenlang de basis vormt in Europa.

Het is vanwege deze houding, achtenzeventig jaar geleden, dat op 29 oktober 1944 de 1e Pantserdivisie van generaal Stanislaw Maczek de door Duitsland bezette stad bevrijdde zonder enig verlies van burgerbevolking en schade.

In de stad werden Poolse soldaten begroet als helden en sommige straten waren versierd met witte en rode vlaggen. Op die dag werd Breda een Poolse stad. Elke bewoner zou in het Pools kunnen zeggen: "Bedankt jullie Polen", en schoolkinderen leerden het Poolse volkslied zingen.

Breda nam een speciaal plekje in de harten van de "Black Devils" in. Hier was het waar generaal Maczek begraven wilde worden en zijn wil werd vervuld.

Hij sliep naast zijn soldaten, waar hij enorm trots op was. Ze deden iets unieks - heroïsch en nobels tegelijk dat zal het altijd blijven, niet alleen in geschiedenisboeken, maar vooral in mensenharten.

De commandant van de 1st pantserdivisie zei dat de Poolse soldaat aan het vechten was voor de vrijheid van alle naties, maar hij sterft alleen voor Polen. Pools bloed, dat niet alleen in de Nederlandse grond belandde, maar dat zijn late oogst gaf in de vorm van een vrijheid verkregen tot lang na de oorlog.

Wij, Polen, wachtend toen op deze vrijheid, denkend aan het offer van Poolse soldaten, zonder wie

Frankrijk, België en Nederland niet vrij zouden zijn.

Omdat ik niet bij jullie kan zijn, heel erg bedankt aan de organisatoren voor deze herdenking en wens alle deelnemers aan de ceremonie onvergetelijke ervaringen.

Jan Kasprzyk

Minister van veteranen- en onderdruktenzaken

**Helden van de strijd voor de onafhankelijkheid van de Republiek Polen!
Inwoners van Breda! Soldaten van het Poolse leger! Polen en Nederlanders!**

78 jaar na de bevrijding van Breda, staan wij voor het plechtige dodenappel op het Pools Militair Ereveld, om uit ons geheugen op te roepen de heldhaftige commandant, Generaal Stanislaw Maczek en zijn dappere soldaten van de 1^e Poolse Pantserdivisie, die met hun graven de erevelden van het Poolse leger hebben gemerkt en die het meest heilig bewijs van liefde voor hun vaderland hebben gegeven.

Generaal Stanislaw Maczek, over wie door zijn onwrikbare houding met gouden letters in "Het boek over de heerlijkheid van het Poolse leger" werd geschreven, omdat hij zijn hele leven aan het idee van vrijheid en onafhankelijkheid heeft gewijd. Zijn gestalte is een voorbeeld van de militaire deugden en burgerlijke trouw en een voorbeeld van de uitstekende service naar het vaderland.

Ik roep op, de heroïsche soldaten van de 10^e Cavalerie Brigade, die in de onvergetelijke dagen van september 1939, een bloedige strijd hebben gevochten met de nazi overvalser en door hun onverslaanbare moed beroemd zijn geworden tijdens de gevechten bij Wysoka, Jordanów, Kasina Wielka, Myślenice, Bochnia, Rzeszów, Łancut, Jarosław, Jaworów en Zboiska.

PLAATST U VOOR HET APPEL!

EER AAN DE HELDEN!

Ik roep op, de helden van de 10^e Cavalerie Pantserbrigade, die in juni 1940 hebben gevochten voor de verdediging van Frankrijk en hun bloed hebben vergoten bij: Champaubert, Montbard en bij het Bourgogne Kanaal.

PLAATST U VOOR HET APPEL!

EER AAN DE HELDEN!

Ik roep u op, soldaten van de legendarische 1^e Poolse Pantserdivisie die in augustus 1944, de vrijheid brachten aan bezet Frankrijk en met hun bloed de velden van Normandië besprenkelden bij Falaise en Chambois.

Ik roep op, de dappere soldaten die in de heroïsche gevechten vielen van het 1^e en 2^e Pantser regiment, het 10^e Regiment Bereden Jagers, het 24^e Regiment Ulanen, het 10^e regiment Dragonders, het 1^e en 2^e Regiment van de gemotoriseerde Artillerie, het 1^e Regiment anti tank Artillerie, het 1^e Regiment luchtdoelartillerie, het verbindingsbataljon, het Bataljon jagers van Podhale, het 8^e Bataljon Jagers van Brabant, het 9^e Bataljon Jagers van Vlaanderen.

PLAATS U VOOR HET APPEL!

ZE VIELEN OP HET VELD VAN EER!

Ik roep op, de soldaten van de 1^e Poolse Pantserdivisie, die in de campagne van 1944 in België zijn gesneuveld tijdens gevechten bij: Poperinge, Ieper, Roeselare, Tielt, Ruiselede, Gent en Lokeren.

Ik roep op, de bevrijders van de Belgische steden, die vielen tijdens de gevechten om: Stekene, St. Gillis-Waas, Ieper en Merksplas

De Vereniging 1° Poolse Pantserdivisie Nederland dankt de volgende instanties en personen voor hun medewerking aan deze 78ste herdenking van de bevrijding van Breda.

- * Burgemeester van de gemeente Breda
- * Ambassade van de Republiek Polen in Nederland
- * Commandant der Strijdkrachten van Polen, Gen. Mika
- * 11° Lubuska Gepantserde Cavaleriedivisie uit Żagań
- * Vaandelwacht en erewacht van de 17e Gemechaniseerde brigade uit Międzyrzecz.
- * de erewacht van de B-Cie van het 30 Natresbataljon van de 13° Lichte Brigade
- * Eerwaarde Pastoor S. Klim, erekapelaan van de Poolse Pantserorganisaties
- * Stichting Jaarlijkse Herdenking Bevrijding Breda
- * Muziekvereniging Fidelis
- * de Poolse scoutinggroep 1° Poolse Pantserdivisie uit Breda
- * Coen van Alphen
- * vrijwilligers van de vereniging 1° Poolse Pantserdivisie Nederland
- * EHBO en verkeersregelaars